

Øvre Gjøvik

Garden grenset mot nord til nedre Gjøvik, mot øst til Mjøsa og sør til Viken og Kirkeby. Mot vest gikk eiendommen til Kopperud, som hadde grense nederst i skråningen mot Thomasdalen. Thomasdalen tilhørte dermed Øvre Gjøvik. Kallerud lå mot nord. Plassene Hammerseng og Gjøvikengen lå ved Mjøsa.

Øvre Gjøvik ca 1950. Bilde: Mjøsmuseet

Øvre og Nedre Gjøvik må en gang ha vært én gard. Djupvik, den djupe vika, er det gamle navnet. Det blir først nevnt i 1432, når garden blir bygslet bort som «Djupvik på Toten». Dette tyder på at Djupvik var én gard. I de tidligste tider var ikke tilknytningen til Mjøsa det primære behovet. Det viktigste var å finne dyrkningsjord der det dyrebare kornet kunne sås og høstes. Med gardstunet beliggende høyt og fritt med åkerbakkene nedenfor var Øvre Gjøvik det ideelle stedet for å kunne overleve for 1500 år siden. Selvfølgelig sørget bonden for å ta strekningen langs Hunnselva og mjøsstranda i besittelse. Han hadde da alt han trengte av skog, mark, elv og vann. Den eneste garden som lå gunstigere til, var Hunn på nordsiden av Hunnselva.

Man mener at garden ble delt for omtrent 500 år siden. Det var svært vanlig at gardar ble delt mellom brødre, og da i likeverdige parter. I dette tilfelle ble Nedre Gjøvik forfordelt med betydelig mindre arealer. På den tiden var verdien av tilknytning til elva betydelig ved at fossekraften kunne benyttes til drift av sagbruk

Auktion.

Tirsdag den 7de Juni 1887 og — om fornødiges — paafølgende Dag, hver Dag fra Kl. 1 Eftermiddag bliver, efter Forlangende af Arvingerne i Peder Gjøviks og Hustrus Dødsbo, offentlig Auktion afholdt paa Gaarden øvre Gjøvik i Vardal, over Boets Løsøre-Effekter og Kreaturer, bestaaende fornemmelig af : forskjellige Trækopper, Kar, Butter, 2 Par Husskruer, Bagstegang, 1 Stenrulle, Vævstole med Behør, 2 Spidsslæder, 1 Bredslæde, 1 Gig, Kirkesæler, 1 Herre- og 1 Dameridesadel, ottedages Stueuhr, Schatholde, Skabe, Stole, Borde, Sofaer, Sengklæder, Sengesteder, 1 Komfūr, 4 Kakkellovne, forskjellige Mandsgangsklæder, 1 Hundeskindspelts, 1 Bjørnehud, Kjøkkentøi, Gryder og andet forskelligt Indbo samt 2 Kjør, den ene skal kalve om 14 Dage, saa og 3 Faar m. m. M.

Konditionerne erfares ved Auktionen. Vardals Lensmandsktr., 21de Mai 1887.

For Auktionsforvalteren :
A. Mjølstad.

og kverner. Fallrettighetene i Hunnselva måtte selvfølgelig deles med Hunn, men vannføringen må ha vært så rikelig at dette aldri var noe problem. Når Nedre Gjøvik fikk fossekraften, ble dette veid opp mot det betydelig større arealet Øvre Gjøvik fikk. For øvrig ble det øverste fallet, Berghusfallet, solgt i 1886 til Hunton Bruk. Det mellomste ble solgt til Gjøvik Støberi og Mek Værksted i 1889, og det nederste ble fra 1916 brukt til gardens Nedre Gjøviks elektrisitetsverk.

Øvre Gjøvik hadde brukere fra samme slekt i nærmere 350 år. Fra rundt 1850 het gardbrukeren Peder Olsen. Deretter tok sønnen Johan Pedersen Gjøvik over, og han overdro så garden i 1907 til sin sønn igjen, Petter Gjøvik. Han var gift med Lisa Larsdatter Tofsrud fra Snertingdal, og de

Håndkolorert privat bilde av Øvre Gjøvik

fikk to barn: Agnes f. 1918 gift med Sigurd Gullhagen f. 1919 og, Johan, f. 1920. Johan Gjøvik giftet seg aldri og hadde ingen barn. I 1984 ble det derfor datter til Agnes, Lisa Gjøvik Gullhagen, som tok over som eier da Johan døde. Fra tiden etter 1945 ble det festet bort en rekke tomter, før Gjøvik kommune kjøpte resten i 1958. Det var eiendomsretten til disse tomtene samt det gamle tunet med hovedbygningen som Lisa overtok.

Øvre Gjøvik ble midt på 1800-tallet et lokalt senter for haugianerne. Den religiøse bevegelsen, som også ble kalt Hauges venner, ble grunnlagt av Hans Nielsen

Nå rører det seg på Eiktunet

Gammel bygning på Øvre Gjøvik kjørt opp til tunet — Oppsettingen tar til snart

Gjøvik-loftet ble gitt til Eiktunet i 1955.

Hauge (1771-1824). Han vokste opp i en kristen bondefamilie i Tune i Østfold. En dag han gikk på åkeren og pløyde, fikk han sin religiøse oppvekkelse.

Historien vil ha det til at Hans Nielsen Hauge brukte loftet fra Øvre Gjøvik som sin talerstol. Loftet står nå på Eiktunet.

Han begynte å spre sin overbevisning og la i sin forkynnelse vekt på det personlige gudsforhold samt nøktern og arbeidsom livsførsel. Han dro rundt og forkynte sitt budskap over store deler av landet. På gardene der han fikk husrom var han med i arbeidet om dagen og på kveldene var det oppbyggelige møter. Slik forkynnelse var ikke tillatt i henhold til den såkalte «konventikkelplakaten». Denne bestemmelsen fra 1741 forbød lekfolk å forkynde uten sogneprestenes tillatelse. Slik tillatelse hadde Hauge ikke, og han ble en rekke ganger arrestert. På sin ferd

forkynte han ikke bare sitt budskap, men han oppfordret sine tilhengere til å forbedre sine kår gjennom hardt arbeid. Der hvor Hans Nielsen Hauge hadde vært, oppsto det på mange steder religiøse foreninger. Tilhengerne var både driftige og initiativrike og anla industrielle virksomheter og handelsforetak.

Øvre Gjøvik i 1961. Bilde: Widerøe/Mjøsmuseet

Faren til Alf Mjøen, Niels Hansen, var sønn av en husmannsgutt fra Biri. Familien var haugianere, og faren startet sammen med Hauge Bakke Mølle i Oslo. Her vokste Niels opp, og han har i noen sammenhenger fått etternavnet Hansen Bakke Mølle. Fra historien om familien Mjøen/Hansen på Gjøvik Gård er det kjent at Niels var sterkt preget av den haugianske nøkternheten og arbeidsomheten. Han mislikte derfor sterkt svermeren og romantikeren Bjørnstjerne Bjørnson, som ofte var på besøk. Det sies at Niels Hansen måtte lufte ut rommene etter besøk av dikteren som ha karakteriserte som «venstrekrapylet».

Hans Nielsen Hauge var i 1798 på veg til Grundset, på markedet. På sin vandring traff han den unge Marte Sjøberg. Han ba henne vise vegen til stedet Hauge skulle. Da de skulle skilles skal Hauge ha sagt: «*Nå har du vist med den legemlige veg, nå skal jeg vise deg den åndelige*». Hauge hadde usedvanlige evner til forkynnelse, og Marte ble overbevist der og da. Hun ble en sterkt troende kristen og påvirket sine nærmeste til å velge «den åndelige veg». Seinere kom hun til

Øvre Gjøvik

Øvre Gjøvik, og giftet seg der med Ole Monsen i 1805. Ole var allerede en haugianer, og sammen gjorde de garden til et lokalt sentrum for bevegelsen. De holdt ofte oppbyggelige møter og hadde flere ganger besøk av så vel Hans Nielsen Hauge som hans bror Mikkel.

Øvre Gjøvik malt av Sigurd Iversen i 1936

Øvre Gjøvik sett fra sør-vest. Maleri 1934 av Sigurd Iversen

Vestre Totenveg ble bygget i 1896 og fulgte da i store trekk Øvre Gjøviks grense til Viken og Kirkeby. Noen boligtomter fra disse havnet på nordsiden av veggen. Spesielt gjaldt dette plassene Tangvold, Fredly, Solhaug (Tårnvillaen) og Haugli. Ovenfor jernbanen (som ikke var der da) kom noen tomter fra Øvre Gjøvik på sørsiden av Vestre Totenveg. Da jernbanen kom med sin trasé i 1900, ble arealet effektivt skilt fra resten av garden. Thomasdalen hadde ikke god dyrkningsjord og ble brukt til beite. Villy Svenneby skriver i «Minner fra Breskebyen i 1923» om at han var med foreldrene til Kopperud etter mjølk. De gikk om Brufoss, forbi «Lysverket» og over beiten på Kallerud som tilhørte Mustad. Han mener at det måtte gå 30 kyr og 6-7 hester der. «Når vi hadde passert Kællerud kom vil tæl grinna inn tæl hågån åt øvre Gjøvik, der var det og kuer og hæster. Dæssa flokke sei rundt øss og hång mæ øss helt tæl jernbaneundergangen, men der stoppe dom. Dæ kom vel ta at dom var redde for toget kæn je tenkje mei». Arealet i vest mot jernbanen har like til nyere tid blitt kalt «Hestebeitet».

I 1921 ble byområdet til Gjøvik utvidet, og en stor del av Øvre Gjøvik kom innenfor den nye bygrensen. Petter Gjøvik solgte i 1934 105 mål dyrket mark og beite til byen. I 1955 kom en ny byutvidelse sørover, som omfattet hele garden utenom Thomasdalen. Fra 1945 ble det bortfestet tomter til selvbyggere, og de siste arealene ble avstått til kommunen i 1958. Gjøvik kommune kjøpte i 1971 Thomasdalen på snaut 220 mål. Området ble etter hvert opparbeidet til industritomter.

Reguleringsplanen for byggebeltet om Gjøvik.

Et tiltalende forslag, som vil skape en moderne og avvekslende regulering med brede gater og flere åpne plasser.

Vardal startet i 1933 regulering av områdene som lå inntil bygrensen til boligformål. Dette var nærmest en provokasjon mot Gjøvik som hadde arbeidsplassene, men ikke skatteyterne innen kommunen.

Boligbyggelaget hadde stort tempo i bygging av boliger på Øvre Gjøvik i perioden 1959 til 1962. Da ble rekkehusene i Tårnvegen, Eventyrvegen og Askeladdvegen bygget. De fire blokkene i Kallerudvegen 6-10 ble ferdigstillet i 1962. Her var det opprinnelig tenkt en høyblokk med 8 etasjer, som den byarkitekt Arne Schancke hadde tegnet for Røde Kors i Briskebyen. Selv hadde Schancke bygget enebolig i nærmeste nabolag, i Alf Mjøens veg, i 1956.

Kilder:

Torgeir Lauvdal: Vardal Bygdebok I

Lisa Gjøvik Andresen: Særoppgave 1977

Digitalarkivet

Wikipedia